

Asia: VN/23361/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Rikosseuraamuslaitoksen organisaation ja rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmän uudistamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmää koskevasta muutosehdotuksesta**

Lausunnonantajana esitän vakavan ja perustellun huoleni rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmää koskevasta muutosehdotuksesta. Katson, että esitys, jossa Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen nykyinen koulutusmalli lakkautetaan ja korvataan työpaikalla ja verkossa tapahtuvalla koulutuksella, on turvallisuuden, osaamisen ja oikeusvaltioperiaatteen näkökulmasta kestävä.

1. Vankilaturvallisuuden nykytilan todelliset haasteet

Viimeaikainen Ylen reportaasi kuvaa suomalaisissa vankiloissa todellista turvallisuuskriisiä: henkilöstöön kohdistuneet väkivaltatilanteet ovat lähes kaksinkertaistuneet vuodessa, ja henkilöstö raportoi arjen olevan paineinen ja turvaton. Artikkelin mukaan vankeja on jouduttu sijoittamaan ylikapasiteetin vuoksi jopa saunan pukuhuoneisiin, ja henkilöstöpula on pahentanut tilannetta merkittävästi. Tämä osoittaa, että turvallisuuskulttuuri ja resurssit ovat jo nyt kovilla, eikä niihin ole varaa lisätä epävarmuutta tai osaamisen heikkenemistä.

Tämän turbulentin tilanteen keskellä koulutuksen merkitys on korostunut: vartijoiden on hallittava etukäteen viranomaistehtäväänsä liittyvä osaaminen, jolloin virheille ei jää varaa. Nykyinen koulutusjärjestelmä on suunniteltu vastaamaan juuri tämänkaltaisiin vaativiin tilanteisiin yhdistämällä teoreettinen osaaminen, käytännön harjoittelun ja dynaamisen turvallisuuden

periaatteet. Sen purkaminen tai heikentäminen merkittävästi lisäisi turvallisuusriskejä henkilöstölle, vangeille ja koko yhteisölle.

2. Koulutuksen laatu ja dynaaminen turvallisuus

Suomalainen vankeinhoito perustuu dynaamisen turvallisuuden toimintamalliin, jossa vuorovaikutus ja ihmistuntemus ovat keskeisiä. Nämä taidot syntyvät vain:

lähiopetuksessa,

ohjatussa harjoittelussa,

ryhmätilanteissa,

ja kokeneiden kouluttajien palautteen kautta.

Sellaisia taitoja ei voi omaksua riittävästi vain verkko-oppimisena tai satunnaisina työpaikkajaksoina.

Viimeaikainen THL:n Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimus (KOTT) osoittaa, että etäopiskelu lisää opiskelijoiden ahdistuneisuutta, heikentää sosiaalisia taitoja ja heikentää opiskelukykyä. Tämä on keskeinen huomio, koska vanginvartajan työ on ennen kaikkea sosiaalista ja vuorovaikutukseen pohjautuvaa työtä — taitoja, joita nykymuotoinen lähiopetus tukee, mutta etäopetus ei.

Etäopiskelun kasvattama yksinäisyys ja vuorovaikutustaitojen heikkeneminen ovat suoraan ristiriidassa sen kanssa, mitä vartijan ammatilta vaaditaan: riskin tunnistaminen, ihmisten kohtaaminen ja tilannetajun ylläpito eivät kehity yksinään verkko-opinnoissa, vaan vaativat tarkoituksenmukaista lähiopetusta ja vuorovaikutteista oppimisympäristöä.

3. Soveltuvuuden arviointi ja viranomaisosaamisen merkitys

RSKK:n nykyinen malli sisältää psykologisen soveltuvuuden ja fyysisen testauksen, jotka toimivat tehokkaana seulontamekanismeina. Tämä varmistaa sen, että alalle valitaan henkilöt, joilla on edellytykset toimia vaativassa ympäristössä, jossa turvallisuus ja lainmukaisuus ovat keskeistä.

Työpaikkapohjaisessa mallissa tällainen järjestelmällinen arviointi ei ole toteutettavissa samalla tavalla. Tällainen siirtymä riskeeraisi sen, että soveltumattomat henkilöt jäävät tehtäviin, joissa yksikin virhe voi johtaa vakaviin turvallisuuspoikkeamiin ja vaikuttaa oikeusvaltion toteutumiseen.

4. Yksityisen sektorin rooli ei korvaa julkista koulutusta

Ehdotuksessa mainitaan mahdollisuus hankkia julkista valtaa sisältäviä tehtäviä yksityisiltä toimijoilta. Vaikka esimerkinomainen viittaus koskee päihdehuollon palveluita, sanamuoto on laaja ja mahdollistaa viranomaistehtävien asteittaisen siirtymisen yksityiselle sektorille.

Julkinen valta, erityisesti sellaisissa tehtävissä, jotka liittyvät rangaistusten täytäntöönpanoon ja turvallisuuteen, edellyttää yhdenmukaista koulutusta, vastuullisuutta ja virkamiesaseman tuomaa lainmukaisuutta — näitä ei yksityiseltä palveluntuottajalta tai hajautetulta työpaikkakoulutukselta voi vaatia samalla tavalla.

5. Valmistelun avoimuus ja kuulemisvelvollisuus

Ehdotuksessa esitetään, että henkilöstö ja opiskelijat on kuultu osana valmistelua. Käytännössä tämä ei näy dokumentoidusti asiakirjoissa, eikä opiskelijoita tai koulutuksen arjessa toimivia ole aidosti kuultu ennen ehdotuksen laatimista. Tämä on huolestuttavaa, sillä hallintolain 41 § edellyttää tahojen asianmukaista kuulemistä, kun suunnitellaan muutoksia, joilla on suoria vaikutuksia heidän toimintaansa ja työnkuvaansa.

6. Perustuslailliset ja oikeusvaltioperiaatteen näkökohdat

Koulutuksen purkaminen tai radikaali muutos vaikuttaa myös perustuslaillisiin oikeuksiin ja oikeusvaltion toteutumiseen. Viranomaisosaamisen taso ei ole vain koulutuksellinen yksityiskohta, vaan keskeinen osa lain toteuttamista ja ihmisten oikeuksien turvaamista. Tämän takia koulutuksen merkitystä ei voi aliarvioida tai liikaa keventää ilman riskiä oikeuksien ja turvallisuuden heikentymisestä.

Yhteenveto

Perustuen:

vankilaturvallisuuden todellisiin kehityssuuntiin (YLE-raportti),

tutkimustietoon etäopiskelun vaikutuksista (THL KOTT),

nykyisen koulutusmallin vaikutuksesta ammatilliseen osaamiseen ja turvallisuuteen,

sekä oikeusvaltioperiaatteen edellyttämästä yhdenmukaisesta viranomaisosaamisesta,

katson, että rikosseuraamusalan koulutusta ei missään nimessä tule lakkauttaa tai korvata kevyemmin valvotulla mallilla.

Koulutuksen turvaaminen ja kehittäminen nykyisessä muodossaan on oleellinen edellytys sille, että Suomi voi jatkossakin huolehtia turvallisuudesta, lain noudattamisesta ja oikeusvaltion periaatteiden toteutumisesta.

Lausuntoni on, että muutosehdotusta ei tule edistää nykyisessä muodossaan.

Hakio Kai
Rikosseuraamuslaitos - Vartijakokelas RSKK RT25/2